

PAVLE MAŠTROVIĆ – STOLJETNA FIKCIJA U HISTORIOGRAFIJI O SREDNJOVJEKOVNOJ BOSNI

Esad Kurtović

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
kurtovic.esad@gmail.com

Apstrakt: Pristup preglednog karaktera koji se nalazi pred Vama ukazuje na dugotrajniju pojavu pogrešnog navođenja u historiografiji jednog od sudionika prethistorije čuvenog bosansko-dubrovačkog rata iz 1403–1405. godine. Pogrešno pročitano navođenje iz arhivske građe rezultiralo je ponavljanjima s pogreškom koja ne prestaju. Navedena ličnost koja se neprestano pojavljuje, iako u takvoj identifikaciji ne postoji, je Pavle Maštrović. Njegovu identifikaciju, kao Pavla Masnovića, ispravno je postavio Bariša Krekić, ali to nije bilo uočeno u historiografiji. Pavle Maštrović, sporedni lik u tretiranim događajima i u takvoj ulozi, uprkos novom skretanju pažnje (Neven Isailović) da je pogrešno identificiran, i dalje se kao fikcija provlači kroz literaturu i prkosi vremenu. Problemski osnov predstavlja konstatacija da se iza njega nalazi stvarna osoba, Pavle Masnović, značajna ličnost svoga vremena koju treba izvući iz sjene, kontekstualizirati i osigurati joj adekvatniju poziciju u historiografskoj produkciji. U tom smislu na ovom mjestu nije nedostajalo pretpostavki.

Ključne riječi: Pavle Maštrović, vojvoda Pavle Masnović, Masnovići, historiografija o srednjovjekovnoj Bosni

Abstract: This overview approach indicates to a long-term presence of misrepresentation in the historiography of one of the participants in the period before the famous war between Bosnia and Dubrovnik from 1403-1405. Misread citations from archival material resulted in endless flawed repetitions. The person who constantly appears in literature, even though he does not exist with such an identification, is Pavle Maštrović. His identification, as Pavle Masnović, was correctly established by Bariša Krekić, but this was not noticed by the historiographers. Pavle Maštrović,

a secondary character in the treated events and in such a role, despite bringing attention to the fact that he was wrongly identified (Neven Isailović), continues to be a fiction that survives within the literature and defies time. The basis of the problem is the statement that behind him is a real person, Pavle Masnović, a significant personality of his time who needs to be brought out of the shadow, contextualized and provided with a more adequate position in the historiographical production. In that sense, there was no shortage of assumptions at this point.

Keywords: Pavle Maštrović, Duke Pavle Masnović, the Masnovićs, historiography on medieval Bosnia

* * *

Stariji i vještiji zanatu među medievalistima govorili su da je neobjavljena arhivska građa kompleksna i obimna, da treba gotovo čitav radni vijek da se sagleda, ali i da za svaki novi tematski okvir ne možemo uvijek sve iznova samostalno prolaziti. Naprotiv, ima mnogo objavljenog u formi građe i literature bazirane na primarnim izvorima, na što se, kao na ranije pristupe, trebamo oslanjati i time olakšavati protok kroz obradu zadatih tematskih okvira koje delegiramo i pred kojima se nalazimo. Nerijetko se kaže i da bi izuzetke, eventualno značajne ili sporne momente u nanovo rađenim tematskim okvirima, kada god možemo i u skladu sa mogućnostima, iznova trebalo provjeravati vlastitim uvidom u primarni izvor.

Uprkos brojnim zanatskim preporukama, u savremeno doba naraslu produkciju ponekad je teško kontrolirati. Uvriježene postavke, kao provjereni standardi stoljećima izrasle produkcije ponekad se automatski preuzimaju bez dodatnih potvrda. Figurativni i krupni naslovi koji ukazuju na velike teme, ali i naslovi radova koji upućuju na isuviše uske predmete obrade jednako privlače, ali i odvrćaju pozornost. Iako šire obrade i zahvati omogućavaju praćenje osnovnog tematskog zadatka, nisu rijetke situacije da određena upozorenja dolaze na usputnim mjestima, u repu glavnih obrada ili nekako skriveno u napomenama. U mnoštvu napisanog prethodna upozorenja ponekad ne ostvare puni efekat i afirmaciju kod korisnika. Ukoliko nemate sreću, a možda i luksuz da dobijete upućenije recenzente,

onda su pogreške i izostajanja uobičajena slika u objavljenom tekstu.¹ Ono što danas pratimo u historiografskoj produkciji primjer je neobične vrste koji se mora spomenuti i izdvojiti kao svojevrsni historiografski kuriozitet. Kontekst tretirane pojave osvjetljavamo objavljenom zbirkom izvora, događajima koji se opisuju i širom lepezom literature koja izvorom informacije opisuje te događaje.

Pored brojnih zbirki izvora poziciju standardnog oslonca u objavljenoj arhivskoj građi u medievalnim historiografijama predstavlja i zbirka *Diplomatarium Ragusanum* Josipa Đelčića (1849–1925) i Lajoša Talocija (1854–1916)², koji su svojim djelima obezbijedili trajnu pažnju historiografije. *Diplomatarium Ragusanum* (dalje: *Diplomatarij*) prepoznatljiv je brend objavljene građe i u skoro 140 godina nezaobilazna izvorna podloga za proučavanje različitih tematskih okvira iz srednjovjekovne historije jugoistočne Evrope pa i Bosanskog kraljevstva.³

U historiografiji često opisivani bosansko-dubrovački rat 1403–1405. godine značajno je popraćen arhivskom serijom *Pisama i uputstava poslanicima* (*Leterre di Levante*) Državnog arhiva u Dubrovniku. Dio njih je fragmentarno i cjelinom objavljen u spomenutom *Diplomatariju*. To su pisma dubrovačkim poslanicima koji su upućivani kod bosanskog vladara i bosanskih velmoža, ugarskog vladara i ugarskih velikodostojnika, Venecije, Rima, Kotora i drugih kod kojih je Dubrovnik pokušavao predstaviti i svojom verzijom i percepcijom utjecati na novonastalu situaciju u kojoj se Grad našao pod napadom bosanskog kralja Ostoje. Šira kontekstualizacija bosanskih ambicija nalazi se u borbi za ugarsko prijestolje između dvojice pretendenta, kralja Ladislava Napuljskog i kralja Sigismunda Luksemburškog. Pod okriljem pretendenta kralja Ladislava, kojem su se priklonili,

¹ Zahvaljujem recenzentima, čije su primjedbe opravdale svoju ulogu i obogatile ovaj pristup.

² Сима Ђирковић, “Талоци (Thalóczy) Лажош”, у: *Енциклопедија српске историографије*, Београд: Knowledge, 1997, 668–669; Ђорђе Бубало, “Телчић (Ђелчић) Јосип”, у: *Енциклопедија српске историографије*, Београд: Knowledge, 1997, 328–329.

³ Jozsef Gelcich – Lajos Thaloczy, *Diplomatarium relationum Reipublicae Ragusanae cum Regno Hungarie*, Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1887.

Bosanci su odlučili da napadnu Dubrovnik, vazala drugog pretendenta kralja Sigismunda, a u tom ih je aranžmanu predvodio ambiciozni kralj Ostoja. Tražeći povoda za otvoreni napad kralj Ostoja je ponudio različite izgovore, među kojima i da mu Dubrovčani izruče prebjegle Bošnjane koji su utočište našli u Dubrovniku. Takvi izgovori razarali su temeljna načela slobode na kojima je bazirana višestoljetna opstojnost i Dubrovčani nisu pristali na upućene prijetnje. To je bio znak da su otvoreni napadi u ovom ratu počeli.⁴

Rat je počeo, ali mi u ovom tekstu to ne razmatramo. Kako se navodi u *Diplomatariju*, dvojica bosanskih bjegunaca su Pavle Radišić i Pavle Maštrović.⁵ Jedan od njih, Pavle Radišić, poznatiji je kao član dinastije Kotromanića dok je drugome, Pavlu Maštroviću, pripala nezahvalna čast da se kao manje poznati i sporedni lik u ovom svojevrsnom paketu s poznatijim Kotromanićem skoro redovno i usput spominje, ponekad čak i po inerciji. Dok je Radišić, koji je bio u kombinacijama za novog bosanskog vladara, imao određenog značaja u planovima za završavanje rata i time ostao opravdano apostrofirani u literaturi, famozni je Maštrović već tokom 1403. godine preko Srbije prešao u Vlašku i svoju misiju prisustva, u izvorima i literaturi iskazanom srdačnom sporednošću, brzo završio. Svakako, obojica prebjega gube se iz vidokruga poznatih izvora prije sklapanja mirovnog sporazuma 1405. godine. Mi u ovom razmatranju pratimo manje važnog Maštrovića u dosadašnjim historijskim obradama.

Ime Pavla Maštrovića u historiografiji je dugo vremena spominjano pod pratećom identifikacijom preko spomenutog *Diplomatarija*. Uz kraće ili šire kontekstualiziranje rata, Pavle Maštrović se spominje u čuvenom djelu Ferde Šišića posvećenom Hrvoju Vukčiću Hrvatiniću i značajnom radu Jovana

⁴ Sagledavanje bosansko-dubrovačkog rata 1403–1405. može se uspješno učiniti s radovima koji se spominju u ovom tekstu. Polazište, u: Gavro A. Škrivanić, “Rat bosanskog kralja Ostoje sa Dubrovnikom (18. VI. 1403. do maja 1404. godine)”, u: *Vesnik Vojnog muzeja JNA*, Beograd: Vojni muzej JNA, 1958, br. 5, 35–60; Josip Lučić, “Stjecanje, dioba i borba za očuvanje Dubrovačkog primorja 1399–1405”, u: *Arhivski vjesnik*, Zagreb: Arhiv Hrvatske, 1969, br. 11–12, 99–201.

⁵ J. Gelcich – L. Thalloszy, *Diplomatarium relationum Reipublicae Ragusanae cum Regno Hungarie*, 116.

Radonića posvećenom knezu Pavlu Radinoviću,⁶ a u hronološkom nizu dalje, u svim glavnim sintezama koje su obilježile XX stoljeće: Napretkovoj *Povijesti Bosne* pisane perom Marka Perojevića, *Historiji Bosne* Vladimira Ćorovića i najtrajnijoj *Istoriji Bosne* Sime Ćirkovića.⁷ *Diplomatarij* kao izvor informacija za imenovanje bosanskog bjegunca Pavla Maštrovića jasan je do te mjere da se u radovima ponekad konkretno i ne navodi. Detaljniji opisi bosansko-dubrovačkog rata u dva rada Gavra Škrivanića i Josipa Lučića značajno su proširila izvornu podlogu i znanja o događaju. Međutim, korištenje *Diplomatarija* značilo je i da su spominjali Pavla Maštrovića.⁸

U sjeni *Diplomatarija* i ovdje spomenutih pristupa ostala je drugačija identifikacija Pavla Maštrovića. U svome djelu *Dubrovnik i Levant* Bariša Krekić pročitao je njegovo prezime drugačije nego je to pisalo u *Diplomatariju*. Uz korištenje arhivskog izvora Krekić je utvrdio da se radi o Pavlu Masnoviću.⁹ Usputnost njegove bilješke uslovlila je da je u ovom smislu i kontekstu takva elaboracija ostala usamljena i zaboravljena do savremenog doba.¹⁰

Pored usputnosti i težeg uočavanja drugačije identifikacije koju je ponudio Bariša Krekić, iz današnje perspektive može se pomisliti da je razlogom zanemarivanja njegovog čitanja možda upravo izostanak dodatnog naglašavanja da je u *Diplomatariju* navedeno prezime drugačije pročitano. Teško

⁶ Ferdo Šišić, *Vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić i njegovo doba (1350–1416)*, Zagreb: Izdanje Matice hrvatske, 1902, 168, 170; Јован Радонић, “О кнезу Павлу Раденовићу (I)”, u: *Летопис Матице српске*, Нови Сад: Матица српска, 1902, br. 211, 57.

⁷ Владимир Ђоровић, *Хисторија Босне, I*, Београд: Српска краљевска академија, 1940, 372; Marko Perojević, “Stjepan Ostoja”, u: *Poviest hrvatskih zemalja Bosne i Hercegovine. Od najstarijih vremena do godine 1463*, Sarajevo: HKD Napredak, 1942, 390, 392; Сима Ђирковић, *Историја средњовековне босанске државе*, Београд: Српска књижевна задруга, 1964, 198.

⁸ G. A. Škrivanić, “Rat bosanskog kralja Ostoje sa Dubrovnikom”, 37; J. Lučić, “Stjecanje, dioba i borba za očuvanje Dubrovačkog primorja”, 134–135.

⁹ “Већ 1403 г. неки Павао Масновић хтео је да иде као најамник из Дубровника на Кипар, али пошто нису стигле у град млетачке галије које су возиле посланика кипарског краља, који је сакупао војску, Масновић је отишао у Влашку. Lett. Lev. 4, 23; Diplom. 116”, Бариша Крекић, *Дубровник и Левант (1280–1460)*, Београд: Српска академија наука, 1956, напомена 5 на страни 29.

¹⁰ Zahvaljujem recenzentu на skretanje pažnje на наведену информацију којом је овај приступ dodatno profilisan.

je prosuđivati, ali historiografija je i u vrijeme pojave djela Bariše Krekića i kasnije i dalje radije pratila *Diplomatarij* i autoritativne postavke nego neobjavljeni izvor. Čitanje Bariše Krekića ostalo je neafirmirano.

Upotreba *Diplomatarija* i navođenje Pavla Maštrovića uobičajeno je i u drugoj polovini XX stoljeća. U monografiji posvećenoj Tvrtku II Tvrtkoviću Pava Živkovića i pristupu Crkvi bosanskoj u *Prilozima za historiju Bosne i Hercegovine* od strane Sime Ćirkovića to je navedeno kao uobičajeno. Niz spominjanja Maštrovića u XX stoljeću završavamo knjigom Marka Šunjića koja je posvećena praćenju odnosa Bosne i Venecije u XIV i XV stoljeću.¹¹

Ovakva praksa nastavljena je i u ovom stoljeću u monografijama koje su obrađivale: Crkvu bosansku od strane Peje Ćoškovića, odnos Bosne i Ugarske od strane Dubravka Lovrenovića, vojvodu Sandalja Hranića od strane Esada Kurtovića i Zapadne strane autorice Tanje Ribar.¹² U *Spomenici* akademika Marka Šunjića, obrađujući spominjani *Diplomatarij*, opće znanje o Pavlu Maštroviću upotrijebio je i Neven Isailović u radu posvećenom familijarima Hrvatinića u Dalmaciji i Hrvatskoj.¹³

Pri obradi ugovora hercega Hrvoja Vukčića Hrvatinića i Dubrovčana o savezu protiv bosanskog kralja Stefana Ostoje iz januara 1404. godine, neovisno o ranijem ispravnom čitanju Bariše Krekića, Neven Isailović donio je novi momenat u odnosu na ranije iznesene postavke koje su se, sa izuzetkom Bariše Krekića, bazirale samo na ponudi *Diplomatarija*. Pojašnjavajući prosopografske pokazatelje o poznatijem bosanskom prebjeгу u

¹¹ Pavo Živković, *Tvrtko II Tvrtković. Bosna u prvoj polovini XV stoljeća*, Sarajevo: Institut za istoriju, 1981, 17; Sima Ćirković, "Bosanska crkva u bosanskoj državi", u: *Prilozi za istoriju Bosne i Hercegovine, I, Društvo i privreda srednjovjekovne bosanske države*, Sarajevo: ANU BiH, 1987, 225; Marko Šunjić, *Bosna i Venecija (odnosi u XIV. i XV. st.)*, Sarajevo: HKD Napredak, 1996, 102.

¹² Pejo Ćošković, *Crkva bosanska u XV. stoljeću*, Sarajevo: Institut za istoriju, 2005, 131; Dubravko Lovrenović, *Na klizištu povijesti (sveta kruna ugarska i sveta krana bosanska) 1387–1463*, Zagreb-Sarajevo: Synopsis, 2006, 108–109; Esad Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Sarajevo: Institut za istoriju, 2009, 118; Тања Рибар, *Западне стране у средњовјековној босанској држави*, Београд: Свет књиге, 2009, 108.

¹³ Neven Isailović, "Fragmenti o familijarima Hrvatinića u Dalmaciji i Hrvatskoj krajem XIV i početkom XV veka", u: *Spomenica akademika Marka Šunjića (1927–1998)*, Sarajevo: Filozofski fakultet, 2010, 319.

Dubrovniku Pavlu Radišiću, Isailović je skrenuo pažnju na redovan usputni pokazatelj da se uz Radišića u događajima iz 1403. nalazio “izvjesni Pavle Masnović često pogrešno navođen kao Pavle Maštrović”.¹⁴ Iako neovisna o pristupu Bariše Krekića čiji rad nije koristio, postavka Nevena Isailovića bila je jasnije postavljena. Stoljetna informacija o Pavlu Maštroviću time je konačno bila dovedena u pitanje. To je bila sasvim druga osoba, Pavle Masnović, kao što je to ranije utvrdio Bariša Krekić.

Zanatski i stručno, jedna dilema koja je duže vrijeme bila u opticaju, koju struka nije upratila u ponudi Bariše Krekića, još je jednom postavljena od strane Nevena Isailovića. Kroz vizuru posmatranja dugovječnosti posmatrane fiktivne ličnosti, kao i Bariša Krekić i Neven Isailović je ovo pitanje uspješno razriješio, ali i, figurativno kazano, “mrtvo hladno” postavio, ostavljajući nas bez teksta i naglo prekidajući mogućnost melodramatičnije završnice koju je naša linija izlaganja priželjkivala. Naizgled, jer prostora za dramatičnije, ali i dosadnije praćenje stanja stvari ipak ima i dalje. Ispostavlja se da je to bio još jedan usputni zastoj koji upozorava struku.

Prema stanju stvari u daljnjim proučavanjima i spominjanjima dokazane fikcije Pavla Maštrovića, kao i pristup Bariše Krekića i pristup Nevena Isailovića ostao je u sjeni. Očito se uvriježene, u ovom slučaju stoljetne navike teško mijenjaju. Možda je tome kumovalo i zbirno navođenje izvora informacija koje u Isailovićevom radu podrazumijeva kompletnu obradu Pavla Radišića. Ako bismo htjeli biti hiperkritični onda bismo kazali da prema konceptu radova u navedenom časopisu Isailovićevo navođenje ove ispravke nije istaknuto zasebnom napomenom ili dodatnom konkretnom uputom na *Diplomatarij*. Iako sagledavano iz kasnije perspektive, nema opravdanja za neuočavanje ovog rješenja u kasnijim pristupima.

Već u postavci Ivane Ravić pri obradi dvije isprave upućene u Dubrovnik povodom izmirenja kralja Ostoje i Pavla Klešića iz 1404. godine, Pavle

¹⁴ Невен Исаиловић, “Уговор херцага Хрвоја Вукчића Хрватинића и Дубровчана о савезу против босанског краља Стефана Остоје”, у: *Стари српски архив*, Београд: Универзитет у Београду, Филозофски факултет – Филозофски факултет у Бањој Луци – Међуопштински историјски архив у Чачку, 2009, бр. 8, 177–178.

Masnović dobio je identifikaciju “Pavle Masnović (Maštrović)”, uz poziv na rad Nevena Isailovića.¹⁵ Vjerovatno da formulacija to nije imala za zadatak, ali djelimično zbunjuje i udaljava od činjenice da prezime Maštrović ne bi više trebalo vezivati uz spomenutog bosanskog prebjega u Dubrovnik.

Uvid u spisak izvora informacija o Pavlu Radišiću koji je postavio Neven Isailović doveo bi do *Diplomatarija*, u kojem se ova identifikacija pogrešno navela. Ispravka je tako, nekako, opet ostala u sjeni. Čini se ipak da je sporedna uloga fikcije (Pavla Maštrovića) u ranijim literaturnim postavkama, pa i u postavkama uglednih predstavnika struke, omogućila da je kao takva (fikcija) neopravdano preživjela te da se i poslije drugačijeg čitanja Bariše Krekića i ispravke Nevena Isailovića kroz literaturu nastavilo po starom.

Fiktivni Pavle Maštrović zastupljen je u više monografija Arandela Smiljanića posvećenih obradi diplomata velmoža u srednjovjekovnoj Bosni, diplomatiji Hrvoja Vukčića i diplomatiji vlastele Pavlovića (kao Pavle Meštrović), monografiji Emira O. Filipovića posvećenoj bosansko-osmanskim odnosima i Bosanskom kraljevstvu, Srđana Rudića pri obradi bosanske vlastele, Enesa Dedića koja govori o odnosima Bosne i Despotovine, te Adisa Zilića koji obrađuje Radivojeviće-Vlatkoviće.¹⁶ Pavla Maštrovića nije zaboravio da registrira ni najnoviji pristup historiji

¹⁵ Ивана Равић, “Две исправе упућене у Дубровник поводом измирења краља Остоје и Павла Клешића”, у: *Грађа о прошлости Босне*, Бања Лука: Академија наука и умјетности Републике Српске, Одјељење друштвених наука, 2012, бр. 5, 39, тако и у регистру, 107.

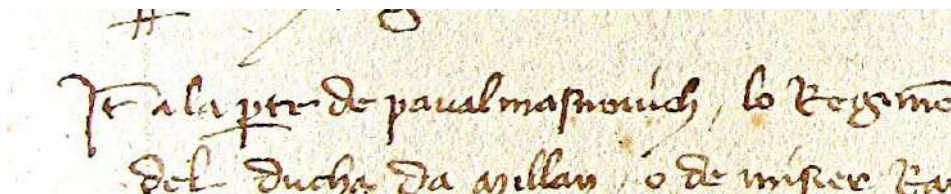
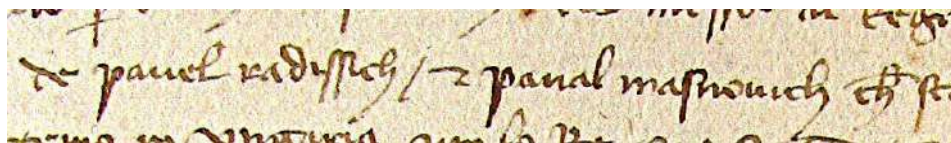
¹⁶ Аранђел Смиљанић, *Људи из сјенке – дипломате обласних господара у Босни*, Бања Лука: Филозофски факултет, 2015, 248; Исти, *Дипломатија Хрвоја Вукчића Хрватињина*, Бања Лука: Архив Републике Српске – Удружење архивских радника Републике Српске, 2023, 69; Исти, *Дипломатија великашке породице Павловић*, Бања Лука: Архив Републике Српске – Удружење архивских радника Републике Српске, 2024, 31; Emir O. Filipović, *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo (1386–1463)*, Sarajevo: Orijentalni institut, 2019, 197; Isti, *Bosansko kraljevstvo*, Sarajevo: Mladinska knjiga, 2017, 158; Срђан Рудић, *Босанска властела у XV веку*, Београд – Бања Лука: Историјски институт Београд – Универзитет у Бањој Луци – Центар за напредне средњовековне студије, 2021, 80, 305; Enes Dedić, *Bosansko kraljevstvo i Srpska despotovina (1402–1459)*, Sarajevo: Institut za historiju, 2021, 44; Adis Zilić, *Radivojevići - Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, Sarajevo: Institut za historiju, 2021, 66–67.

srednjovjekovne Bosne u izdanju Instituta za historiju, u tekstu Enesa Dedića i Esada Kurtovića.¹⁷ Možda još i negdje drugdje.

To treba prekinuti.

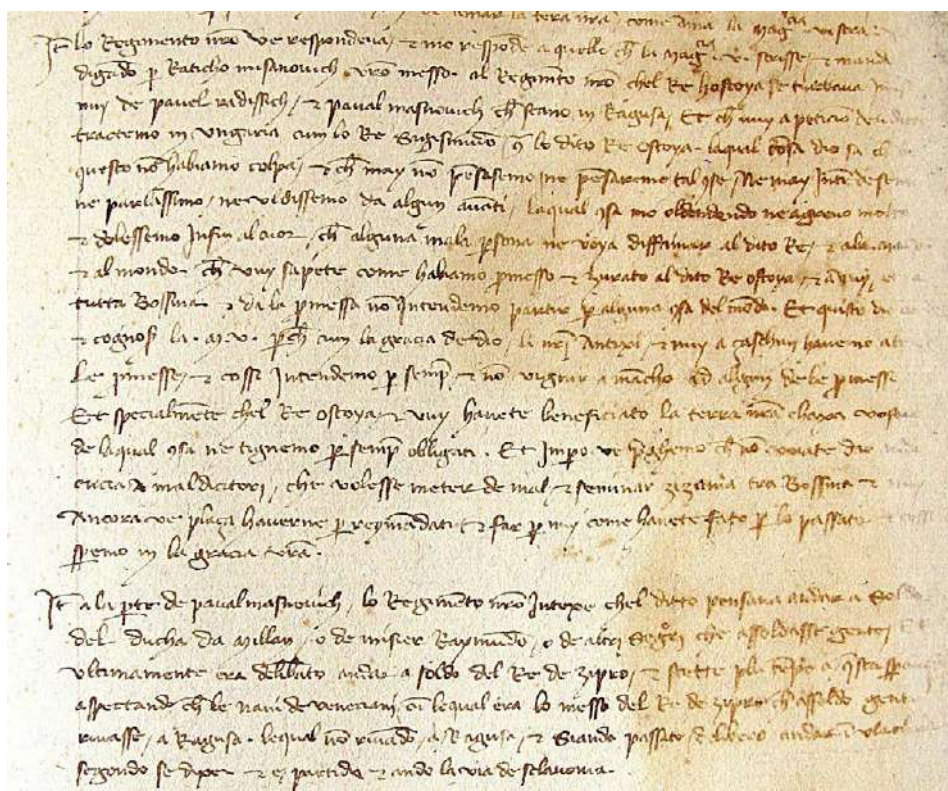
Diplomatarij je objavio dokument u kojem se spominje Pavle Maštrović iz serije *Lettere di Levante*, svezak IV, folija 23. Slika dokumenta pokazuje da se njegovo ime jasno prepoznaje, a navedeno je dva puta. Umjesto vidljiva dva slova SN u prezimenu Masnović (Masnouich) u *Diplomatariju* su pročitana tri slova STR i dobijena je netačna postavka prezimena Maštrović (Mastrouich).

To je svojevremeno ispravno pročitao Bariša Krekić.¹⁸

¹⁷ E. Kurtović – E. Dedić, “Društvo u srednjovjekovnoj Bosni”, u: *Historija Bosne i Hercegovine, II*, Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu – Institut za historiju, 2023, 159. Također i: E. Dedić, “Partial or absolute authority: the head (djed) of the Bosnian Church as an arbiter in determining culpability between Bosnian rulers and nobles in the 14th and 15th centuries”, u: *Studia historica Brunensia*, Brno: Masaryk University Press, 2024, br. 71/2, 101.

¹⁸ Б. Крекић, *Дубровник и Левант (1280–1460)*, напомена 5 на страни 29.

Pavle Maštrović je fikcija, kao takav ne postoji. Koliko je poznato, Pavle Maštrović nikada nije dobio zasebnu obradu ili detaljniji tretman do usputnog navođenja u navedenim radovima. Možda bi se ta okolnost mogla razumjeti jer se njegovo prezime nije moglo ukalkulirati u poznato medievalno okruženje. U historiji srednjovjekovne Bosne nije postojao Pavle Maštrović.

A tko je Pavle Masnović. Već u startu njegovo prezime daje bolje medievalne asocijacije nego što je to davalo prezime Maštrović. Spomenuto pismo od 13. juna 1403. godine u kojem se spominje Pavle Masnović je uputstvo dubrovačkom poslaniku Stjepanu Lukareviću kod vojvode Hrvoja Vukčića. U njemu je sadržana informacija o ranijoj međusobnoj komunikaciji između Hrvoja i Dubrovčana. U uputstvu se prepričava da je Hrvoje poslao svoga glasnika Ratka Mišanovića Dubrovčanima s

informacijom da se kralj Ostoja ljuti na Dubrovčane zbog toga što su Pavle Radišić i Pavle Masnović u Dubrovniku i da uz njih Dubrovčani djeluju s ugarskim kraljem Sigismundom protiv kralja Ostoje. Poslije toga u naputku poslaniku koji treba prenijeti odgovor Hrvoju, Dubrovčani široko negiraju ove navode ističući da tako nešto nije u njihovim planovima, da su s Hrvojem i Ostojom u dobrim odnosima, da ih žele zadržati i da negiraju glasove koji ih žele zavaditi. Što se tiče Pavla Masnovića, u naputku se ističe da je isti bio u nedoumici da se unajmi u službu vojvode Milana ili gospodina Rajmunda (vojvode Tarenta), a koji su tražili ljude, zatim je imao namjeru da uđe u službu kod kralja Kipra te da je stoga iščekivao mletački brod da se preveze, ali da se na kraju uputio u Vlašku idući preko Srbije.¹⁹

Prateći dubrovačku dokumentaciju 1403–1404. godine, Neven Isailović smatra da su Pavle Radišić i Pavle Masnović zajedno prebjegli u Dubrovnik krajem 1401. ili početkom 1402. godine, dok odlazak Pavla Masnovića iz

¹⁹ “... Item lo regimento nostro ve respondeua et mo responde a quello che la magnificencia vostra scrisse et mandi digando per Raticho Misanouich vostro messo al regimento nostro chel Re Hostoya se turbaua inuerso nuy de Pauel Radissich et Paul Masnouich che stano in Ragusa. Et che nuy a petition deli ditti tractemo in Ungaria cum lo Re Sigismundo contra lo dito Re Ostoya la qual consa Dio sa che de questo non habiamo colpa et che may non pensasemo ne pensaremo tal conse ne may intendesemo ne parlassimo ne vldissemo da algun auanti la qual consa mo oldendendo ne agreno molto et dolessemo infin al cuor che alguna mala persona ne voya diffamar al dito Re et ala maiesta vostra et al mondo che vuy sapete come habiamo promesso et zurato al dito Re Ostoya et a vuy et a tutta Bossina et da la promessa non intendemo partir per alguna consa del mondo. Et quisto die creder et cognoser la mayesta vostra perche cum la gracia de Dio lo nostri antixi et nuy a çaschun haueno a te ve le promesse et cossi intendemo per sempre et non vignir a mancho ad algun de le promesse. Et specialmente chel Re Ostoya et vuy hauete beneficiato la terra nostra chaxa vostra de la qual consa ne tignemo per sempre obligati. Et impero ve preghemo che non voiате dar audiencia a maldictori che volesse meter de mal et seminar zizania tra Bossina et nuy ancora ve plaça hauerne per recommandati et far per nu come hauete fato per lo passato et cessi speremo in la gracia vostra. Item ala parte de Paul Masnouich lo regimento nostro intexe chel ditto pensaua andar a soldo del Ducha da Millan o de misier Raymundo o de altri signori che assoldasse gente. Et ultimamente era deliberato andar a soldo del Re de Zipro et stette plu tempo a questa speranza aspectando che le naui de Veneciani cum le qual era lo messo del Re de Zipro che assoldo gente riuasse a Ragusa le qual no riuando a Ragusa et siando passate delibero andare in Vlachia secondo se dixer et e partito et ando la via de Sclauonia ...” (13.6. 1403), Državni arhiv u Dubrovniku (dalje: DAD), Lettere di Levante, IV, 23; Sa Mastrouich umjesto Masnouich, J. Gelcich – L. Thalloczy, *Diplomatarium relationum Reipublicae Ragusanae cum Regno Hungarie*, 116; M. Perojević, “Stjepan Ostoja”, 394; Б. Крекић, *Дубровник и Левант (1280–1460)*, 29.

Dubrovnika u Vlašku smješta u blizinu datiranja ranije spomenutog uputstva – u maj ili početak juna 1403. godine.²⁰ U ovim okvirima još su dva pokazatelja koji govore o Pavlu Masnoviću.

Augusta 1402. godine Amik, opat samostana u Lokrumu, podiže tužbu zbog krađe srebrnog križa vrijednosti 100 perpera, te srebrnine i pokućstva vrijednosti 150 perpera iz njegove kuće u Dubrovniku. Kao saučesnici pojavljuju se Radoslav Gojković i Hval, sluge gospodina Pavla Masnovića iz Bosne, a u pokušaju da sakriju ukradene stvari, izvan kuće u kojoj je stanovao gospodin Pavle, bili su otkriveni. Presuda je donesena posljednjeg dana mjeseca maja 1403. godine, a predviđala je da odgovorni za krađu Radoslav Gojković bude zatvoren do augusta tekuće godine do kada treba da plati 109 perpera i 6 groša ili će biti javno oslijepljen. Početkom juna iste godine za Radoslava su se kao jemci pojavili općinski službenici Sjepoje i Bogdan, koji su ga izvukli iz zatvora garancijom da će Radoslav isplatiti presuđenu kaznu u predviđenom roku.²¹

Gospodin (*dominus*) Pavle Masnović iz Bosne svakako je vlastelin koji je prebjegao iz Bosne sa svojim slugama, ali ove prilike nije naveden s titulom. Njegove sluge kao prebjezi nisu imali adekvatan i očekivan tretman pa su na ovakav način pokušali da se snađu za život u Dubrovniku. Na osnovu navedenog ne vidi se ni da je Pavle Masnović izvan Grada niti da je jasno

²⁰ Н. Исаилович, “Уговор херцега Хрвоја Вукчића Хрватинића и Дубровчана”, 177–178.

²¹ “Reuerendus pater dominus Amichus abas Monasterii Lacromiensis coram domino Francho de Basilio conqueritur quod hodie de die derobata fuit domus mea posita in Ragusii et accepta fuit michi una crux argenti valoris perperos C, item in argenteriiis et alliis massariciis usque ad quantitatem perperorum CL” (11.8. 1402), DAD, Liber maleficiorum, I, 100. Ispod: “Die XVIII augusti 1402. Radoslauus Goichouich, famulus domini Pauli Missnouich [?] de Bosna ... famulus dicti domini Pauli nomine Qualo [100v], Isto. Ispod: “Extima. 1402, die ultimo nouembris. Argenteria et res supradicte dicti domini abatis ... vallere yperperos treginta sex et grossos sex”, Isto; “Qualo famulus predicti domini Pauli Masnouich [101]”, Isto. Ispod: “Sententia. Die ultimo mensis maii 1403. Sententiatum fuit ... quod dictus Radoslauus Goichouich soluere debeat nostro comuni per totum mensem augusti proxime venturum yperperos centum nouem et grossos sex ... Et si infra dictum terminum non soluerit conducatur ad locum justice consuetum euelentur sibi ambo oculi ita et taliter quod amittat visionem et remaneat ofustanis”, Isto. Ispod: “Die VI mensis iunii 1403. Stiepoe et Boxidar} famuli regiminis Ragusii ... fuerunt contenti accipere de carzeribus super se et in eorum custodia suprascriptum Radoslauum carceratum ... promittentes et se obligantes ... dictum Radoslauum presentare carzeratum in carzeribus ad suprascriptum terminum”, Isto.

stao u zaštiti svojih slugu. Izvjesno je da je augusta 1402. Pavle Masnović bio u Dubrovniku.

Pavle Masnović u Dubrovniku je i maja 1403. godine. Naime, u navedeno vrijeme donesena je odluka Velikog vijeća da se na poklon Pavlu Masnoviću daruje jedan komad tkanine “de Cummo”. Pavle je tada spomenut sa vojvodskom titulom.²² Navedeni poklon može biti u vezi s aktuelnim boravkom, ali i s odlaskom iz Grada. Po svemu, tri pokazatelja izvjesnim drže boravak vojvode Pavla Masnovića u Dubrovniku u periodu od 10. augusta 1402. do 13. juna 1403. godine.

Historiografija poznaje bosansku vlastelinsku lozu uz koju se veže ime Masnovići. Kroz više pristupa, a zaokruženo djelom Srđana Rudića, utvrđeno je da se Masnovići mogu pratiti u periodu 1354–1405. godine. To je loza kneza Mastana Bubanjića, koji je izvjesno imao dva sina – Priboja i Sladića Masnovića. Priboje Masnović se kao svjedok pojavljuje na poveljama u periodu 1378–1399, primljen je za dubrovačkog građanina 1398. godine, a tada je bio i kastelan grada Visoki.²³ Sladić Masnović je svjedok na povelji iz 1390. godine. Treću generaciju čini sin Priboja Masnovića knez Radosav Pribojević, svjedok na povelji kralja Tvrtka II iz 1405. godine. Masnovićima se pripisuju Đurađ Pribojević, koji se bavio trgovinom u Podvisokom (1418), Ivan Bubanjić, spomenut kao svjedok na povelji kralja Tvrtka II (1426), te Radoje Bubanjić (1448–1462). U osmanskome popisu iz 1468. kao spahija spominje se Radoje Masnović sa timarom u nahiji Visoko. Navedeni podaci ukazuju da se plemenita baština vlastele Masnovići nalazila na visočkom području.²⁴

²² Sa strane: “Pro voyuoda Paule Masnouich”. “Prima pars est de faciendo donum voiuode Paulo Masnouich de bonis nostri comunis”; “Pro predicto”. “Prima pars est de donando predicto unam peciam panni de Cummo” (11.5. 1403), DAD, Reformationes, XXXII, 210v; Н. Исаилович, “Уговор херцера Хрвоја Вукчића Хрватинића и Дубровчана”, 179.

²³ “Comes Priboe Masnouich de Bossna nunc castellanus de Visochi in Bossna electus et receptus fuit in nostrum ciuem ciuitatis Ragusii” (3.1. 1398), DAD, Reformationes, XXXI, 28; Marijan Sivrić, “Dodjela dubrovačkog građanstva osobama iz Huma i Bosne do 1410. godine”, u: *Hercegovina*, Mostar: Sveučilište u Mostaru, Filozofski fakultet, 2004, br. 10 (18), 22.

²⁴ O Masnovićima iscrpno u: Павло Анђелић, “Месновићи, Масновићи, Бубањићи – хумска и босанска властела”, u: *Херцеговина*, Мостар: Музеј Херцеговине – Архив Херцеговине

Podatak o vojvodi Pavlu Masnoviću poznat je u literaturi čitavo stoljeće, ali njegova vojvodska titula, koja se ne spominje u krilu poznate loze porodice Masnovića, određenim je razlogom razmimoilaženja.²⁵ Čini se da je navedeno pomalo neopravdan oprez. Pavle Masnović se pojavljuje poslije zadnjih spomena Sladića i Priboja Masnovića (1399). Obračuni kralja Ostoje i njegovih protivnika rezultirali su bjekstvom onih koji su to uspjeli. Vjerujemo da je bilo i onih kojima to nije pošlo za rukom. Čini se da je Pavle Masnović nosio teška iskustva na svojim plećima i da nije više računao na domovinu. Može se pretpostaviti da je, prebjegavši u Dubrovnik, izbjegao sudbinu svojih srodnika koji se kao ni on više ne spominju u Bosni, nego se tek poslije okončanja rata i dolaska Tvrtka II na prijestolje pojavljuju njihovi nasljednici. Smatramo da se Pavle Masnović (1402–1403) po svemu uklapa u ambijent srodnika loze Mastana Bujanjića, a ta veza, kao i njegova titula, može biti predmetom daljnjih istraživanja.

Zaključak

Pavle Maštrović nepostojeća je ličnost. Dugo je vremena s takvom identifikacijom dobijenom preko zbirke objavljene arhivske građe (Jozsef Gelcich – Lajos Thalloczy, *Diplomatarium relationum Reipublicae Ragusanae cum Regno Hungarie*, Budapest 1887) prepoznavan u historiografiji kao politički protivnik bosanskog kralja Ostoje koji je prebjegao u Dubrovnik. Na navedenom mjestu u izvoru (*DAD, Lettere di Levante, IV, 23*) piše da se radi o Pavlu Masnoviću, a ne Pavlu Maštroviću, pa time daljnje egzistiranje Pavla Maštrovića nema adekvatnu potvrdu. Bariša Krekić je prvi ispravno pročitao da se radi o Pavlu Masnoviću, ali njegova usputna bilješka nije uočavana u literaturi. Neovisno od usputne i teže uočljive bilješke Bariše Krekića, Neven Isailović skrenuo je pažnju na pogrešno identificiranje u historiografiji, ali je i njegovo upozorenje ostajalo u sjeni stoljetnih pri-

– Завод за заштиту културно-хисторијског и природног наслеђа, 1982, бр. 2, 79–89; С. Рудић, *Босанска властела у XV веку*, 86–87.

²⁵ Н. Исаиловић, “Уговор херцега Хрвоја Вукчића Хрватинића и Дубровчана”, 177–179; С. Рудић, *Босанска властела у XV веку*, 86.

stupa koji su ponavljali ono što je 1887. objavljeno i u brojnim radovima i sintezama podrazumijevano. Za očekivati je da će ovim apostrofiranjem ranija upozorenja dobiti na snazi. Izvršena pregledna analiza pokazuje da je utjecaj velikih zbirki izvora s kraja XIX stoljeća, kao i sinteza i specijaliziranih pristupa određenim temama uglednih predstavnika struke, djelimično standardizirao postavke kojima smo kao nadolazeće generacije u svojim kasnijim istraživanjima dobili stabilne oslonce, ali i kojima smo neoprezno stekli prateću tromost i inertnost u pogledu provjeravanja i ličnog istraživanja korištenih oslonaca. Primjer pokazuje da ukazivanja na pogrešne i neprecizne navode moraju da dobiju pravo građanstva kao normalni okviri prateće kritike, a ne procjenu nepotrebne hiperkritičnosti koju treba izbjegavati.

Pavle Masnović, donedavno pogrešno navođen, a tragom toga u mnogim ranijim postavkama i prepoznavan, kao sporedni i usputno navođeni lik pri isticanju prebjega iz Bosne, ustvari je velmoža, predstavnik bosanske gospode, vojvoda bosanski koji je i mimo famoznog pisma zasvjedočen u izvorima 1402–1403. godine u Dubrovniku. U novom miljeu Pavle Masnović više ne može biti sporedni lik niti bezlična sjena važnijih političkih prebjega iz Bosne u doba kralja Ostoje. Pavle Masnović postaje predmetom budućih poticajnih promatranja. Najvjerovatnije je pripadao poznatoj vlastelinskoj porodici Masnovići, koja je imala posjede na području Visokog i koja je ušla u sukob s bosanskim kraljem Ostojom. Prebjegao je iz Bosne i zajedno s članom dinastije Kotromanića Pavlom Radišićem bio pod dubrovačkom zaštitom. Juna 1403. preko Srbije se uputio u Vlašku. Masnovići, nasljednici njegovih srodnika, imali su političku milost poslije završenog bosansko-dubrovačkog rata u doba kralja Tvrtka II Kotromanića.

IZVORI I LITERATURA

Neobjavljeni izvori

Državni arhiv u Dubrovniku (DAD), Dubrovnik,

- Reformationes,
- Lettere di Levante,
- Liber maleficiorum.

Objavljeni izvori

Gelcich, Jozsef – Lajos Thalloczy, *Diplomatarium relationum Reipublicae Ragusanae cum Regno Hungarie*, Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1887.

Isailović, Neven, “Ugovor hercega Hrvoja Vukčića Hrvatinića i Dubrovčana o savezu protiv bosanskog kralja Stefana Ostoje”, u: *Stari srpski arhiv*, Beograd: Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet – Filozofski fakultet u Banjoj Luci – Međuopštinski istorijski arhiv u Čačku, 2009, br. 8, 177–178.

Ravić, Ivana, “Dve isprave upućene u Dubrovnik povodom izmirenja kralja Ostoje i Pavla Klešića”, u: *Građa o prošlosti Bosne*, Banja Luka: Akademija nauka i umjetnosti Republike Srpske, Odjeljenje društvenih nauka, 2012, br. 539-548.

Knjige

Ćirković, Sima, *Istorija srednjovekovne bosanske države*, Beograd: Srpska književna zadruga, 1964.

Ćorović, Vladimir, *Historija Bosne I*, Beograd: Srpska kraljevska akademija, 1940.

Ćošković, Pejo, *Crkva bosanska u XV. stoljeću*, Sarajevo: Institut za istoriju, 2005.

- Dedić, Enes, *Bosansko kraljevstvo i Srpska despotovina (1402–1459)*, Sarajevo: Institut za historiju, 2021.
- Filipović, Emir O., *Bosansko kraljevstvo*, Sarajevo: Mladinska knjiga, 2017.
- Filipović, Emir O., *Bosansko kraljevstvo i Osmansko carstvo (1386–1463)*, Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu – Orijentalni institut, 2019.
- Bariša Krekić, *Dubrovnik i Levant (1280–1460)*, Beograd: Srpska akademija nauka, 1956.
- Esad Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Sarajevo: Institut za istoriju, 2009.
- Dubravko Lovrenović, *Na klizištu povijesti (sveta kruna ugarska i sveta kruna bosanska) 1387–1463*, Zagreb-Sarajevo: Synopsis, 2006.
- Tanja Ribar, *Zapadne strane u srednjovjekovnoj bosanskoj državi*, Beograd: Svet knjige, 2009.
- Srđan Rudić, *Bosanska vlastela u XV veku*, Beograd – Banja Luka: Istorijski institut Beograd – Univerzitet u Banjoj Luci – Centar za napredne srednjovekovne studije, 2021.
- Smiljanić, Arandel, *Ljudi iz sjenke – diplomate oblasnih gospodara u Bosni*, Banja Luka: Filozofski fakultet, 2015.
- Smiljanić, Arandel, *Diplomatija Hrvoja Vukčića Hrvatinića*, Banja Luka: Arhiv Republike Srpske – Udruženje arhivskih radnika Republike Srpske, 2023.
- Smiljanić, Arandel, *Diplomatija velikaške porodice Pavlović*, Arhiv Republike Srpske – Udruženje arhivskih radnika Republike Srpske, 2024.
- Šišić, Ferdo, *Vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić i njegovo doba (1350–1416)*, Zagreb: Izdanje Matice hrvatske, 1902.
- Šunjić, Marko, *Bosna i Venecija (odnosi u XIV. i XV. st.)*, Sarajevo: HKD Napredak, 1996.
- Zilić, Adis, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, Sarajevo: Institut za historiju, 2021.
- Živković, Pavo, *Tvrtko II Tvrtković. Bosna u prvoj polovini XV stoljeća*, Sarajevo: Institut za istoriju, 1981.

Članci

- Andelić, Pavao, “Mesnovići, Masnovići, Bubanjići – humska i bosanska vlastela”, u: *Hercegovina*, Mostar: Muzej Hercegovine – Arhiv Hercegovine – Zavod za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa, 1982, br. 2, 79–89.
- Bubalo, Đorđe, “Gelčić (Đelčić) Josip”, u: “*Enciklopedija srpske istoriografije*”, Beograd: Knowledge, 1997, 328–329.
- Ćirković, Sima, “Bosanska crkva u bosanskoj državi”, u: *Prilozi za istoriju Bosne i Hercegovine, I, Društvo i privreda srednjovjekovne bosanske države*, Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, 1987.
- Ćirković, Sima, “Taloci (Thalóczy) Lajoš”, u: “*Enciklopedija srpske istoriografije*”, Beograd: Knowledge, 1997, 668–669.
- E. Dedić, “Partial or absolute authority: the head (djed) of the Bosnian Church as an arbiter in determining culpability between Bosnian rulers and nobles in the 14th and 15th centuries”, u: *Studia historica Brunensia*, Brno: Masaryk University Press, 2024, br. 71/2, 93–110.
- Isailović, Neven, “Fragmenti o familijarima Hrvatinića u Dalmaciji i Hrvatskoj krajem XIV i početkom XV veka”, u: “*Spomenica akademika Marka Šunjića (1927–1998)*”, Sarajevo: Filozofski fakultet, 2010, 307–325.
- Kurtović, Esad, Enes Dedić, “Društvo u srednjovjekovnoj Bosni”, u: *Historija Bosne i Hercegovine, II*, Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu – Institut za historiju, 2023, 147–160.
- Lučić, Josip, “Stjecanje, dioba i borba za očuvanje Dubrovačkog primorja 1399–1405”, u: *Arhivski vjesnik*, Zagreb: Arhiv Hrvatske, 1969, br. 11–12, 99–201.
- Perojević, Marko, “Stjepan Ostoja”, u: *Poviest hrvatskih zemalja Bosne i Hercegovine. Od najstarijih vremena do godine 1463*, Sarajevo: HKD Napredak, 1942.
- Radonić, Jovan, “O knezu Pavlu Radenoviću (I)”, u: *Letopis Matice srpske*, Novi Sad: Matica Srpska, 1902, br. 211, 39–62.

Sivrić, Marjan, “Dodjela dubrovačkog građanstva osobama iz Huma i Bosne do 1410. godine”, u: *Hercegovina*, Mostar: Sveučilište u Mostaru, Filozofski fakultet, 2004, br. 10 (18), 7–34.

Škrivanić, Gavro A., “Rat bosanskog kralja Ostoje sa Dubrovnikom (18. VI. 1403 do maja 1404 godine)”, u: *Vesnik Vojnog muzeja JNA*, Beograd: Vojni muzej JNA, 1958, br. 5, 35–60.

PAVLE MAŠTROVIĆ – A CENTURY-OLD FICTION IN THE HISTORIOGRAPHY OF MEDIEVAL BOSNIA

Summary

The delegated informative contribution with a separate title draws attention to the long-standing presence of a misread identification of the non-existent personality of Pavle Maštrović in the historiography of medieval Bosnia. Despite drawing attention by Bariša Krekić and Neven Isailović, who, according to an unpublished source, determined that it was another person, Pavlo Masnović, the historiographical production remained with what was previously read in the classics among the collections of sources (*Diplomatarium Ragusanum*, by Josip Đelčić and Lajoš Taloci) and in numerous long-term elaborations in the literature. The casualness of the presented corrections, which caused the accompanying inertness of historiography at this point in the study of Bosnian history, justified an additional and separate reaction. The neglected Pavle Masnović is also defined by other historical sources, and in this paper he is connected with the Bosnian aristocratic family the Masnovićs.